

زندگی خانگی و فرهنگ مصرفی در ایران انقلاب‌های داخلی در عصر مدرن

پاملا کریمی

ترجمه
زهره طاهری

www.ketab.ir

سرشناسه	کریمی، زهرا پاملا (Zahra Pamela (Karimi, Z. Pamela
عنوان و نام پدیدآور	زندگی خانگی و فرهنگ مصرفی در ایران/ نویسنده پاملا کریمی؛ مترجم زهرا طاهری.
مشخصات نشر	تهران: شیرازه کتاب، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۳۷۷ص: مصور؛ ۱۴/۵×۲۱/۵س.م.
فروست	جامعه و سیاست؛ ۱۷۱.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۷۴۸۹-۶۲۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
پادداشت	عنوان اصلی: Domesticity and Consumer Culture in Iran : Interior Revolutions of the Modern Era, c2013.
پادداشت	کتابنامه: ص. [۳۰۵]-- [۳۳۰]؛ همچنین به صورت زیرنویس.
نماینه	
موضوع	فرهنگ -- جنبه‌های اقتصادی -- ایران
موضوع	Culture -- Economic Aspects -- Iran
موضوع	معماری و جامعه -- ایران
موضوع	Architecture and Society -- Iran
موضوع	تزئین داخلی -- چندرسانه‌ای‌های تعاملی
موضوع	Interior decoration -- Interactive Multimedia
موضوع	ایران -- اوضاع اقتصادی
موضوع	Iran -- Economic Conditions
موضوع	ایران -- اوضاع اجتماعی
موضوع	Iran -- Social Conditions
شناسه افزوده	طاهری، زهرا، ۱۳۷۰ -- مترجم
رده بندی کنگره	HCL۸۰
رده بندی دیویی	۳۰۹۵۵/۳۰۶
شماره کتابشناسی ملی	۷۷۲۹۴۵۲

زندگی خانگی و فرهنگ مصرفی در ایران

نویسنده: پاملا کریمی

مترجم: زهرا طاهری

انتشارات: شیرازه کتاب

چاپ: سبیلدار

تیراژ: ۷۷۰ نسخه

چاپ اول: مرداد ۱۴۰۰

حق چاپ و نشر محفوظ است.

تهران، صندوق پستی: ۱۱۱-۱۳۱۴۵

تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱

همراه: ۹۰۰۱۸۲-۹۳۶

سایت: www.shirazehketab.com

فهرست مطالب

۷	یادداشت دبیر مجموعه
۱۱	سپاسگزاری ها
۱۷	پیشگفتار
۲۶	زندگی خانگی، جنسیت، فرهنگ مصرفی و تجدد
۳۳	مسکن و خانه در تاریخ نگاری های ایرانی مدرن
۳۹	طرح کلی کتاب
۴۹	فصل اول: آلونک، حرmsرا و اسباب و اثاثیه ای با خاستگاه دورگه
۴۹	مقدمه
۵۲	تقلید هنری و زیبایی شناسی زندگی روزمره در فضای اشرافی
۶۰	فضاهای داخلی زنانه/مردانه: واقعیات و آرمان ها
۸۲	زنان و اقتصاد دیداری فرهنگ کالاهای خانگی
۸۹	رسالت آمریکایی - انگلیسی: دست آموز کردن دانش خانه داری
۱۱۱	فصل دوم: نوسازی اندرونی های ملت
۱۱۱	مقدمه
۱۱۶	اقامتگاه های رضاشاه پهلوی و مبادله سبک ها
۱۲۵	خانواده هسته ای مدرن و ملالت های آن
۱۴۷	پهلوی به پهلوی مستعمره نشین ها: ظهور صنایع و افزایش تعداد اجتماعات محصور

فصل سوم: جنگ سرد و اقتصاد امیال و زندگی خانگی ۱۶۳

مقدمه ۱۶۳

در خانه نه: اقتصاد خانگی نزد جریان چپ ۱۶۶

خانه‌های الگو: اصلاح مهارت‌های خانه‌داری ۱۷۲

دگردیسی خانه‌ها: الگوهای مصرف خانگی در حال گذار ۱۸۳

سازگار شدن با خانه مدرن ۲۰۲

زندگی خانگی، گفتمان محرومان ۲۱۰

فصل چهارم: متقاعد کردن به، و محافظت از پرهیزگاری در خانه‌های مدرن ۲۲۱

مقدمه ۲۲۱

آداب خانه در کتب اخلاقی قدیمی و ادبیات شیعه ۲۲۵

تطهیر منازل: از جسم تا خانه ۲۳۰

توضیح المسائل مصور برای یک زن خانه‌دار مدرن و مسلمان ۲۳۴

نظم و ترتیب شیعی و همپوشانی مدرن و سنتی ۲۴۰

خانه به روایت نخبگان معنوی جامعه ۲۴۴

فصل پنجم: فضاهای زنانه و مردانه و پیکرهای بی‌سامان ۲۵۵

مقدمه ۲۵۵

زنان و طراحی خانه در پایان حکومت پهلوی ۲۶۳

سیاست عمومی و خصوصی در ایران انقلابی و پساانقلابی ۲۷۱

فصل: سخن آخر، در خانه، امروز ۲۸۷

مقدمه ۲۸۷

سرکردن با هنجارها و ایستادگی در برابر آنها ۲۸۹

سفید، بلند و به‌یادماندنی: ساختمان‌های بلندمرتبه مسکونی در تهران ۲۹۴

منابع و مآخذ ۳۰۵

فهرست اعلام ۳۳۱

یادداشت دبیر مجموعه

تمرکز مطالعات ناظر بر تأثیر مواجهه با مدرنیته بر فرهنگ و زندگی در ایران، بر تجارب حاصل از این مواجهه در قلمرو سیاسی و حوزه عمومی قرار گرفته است و این تجارب بارها هم از منظر قدرت دولتی و هم از منظر کنش های اجتماعی و مردمی موضوع نقد و بررسی بوده اند. در نسبت با آن مطالعات، سهم بررسی هایی که به حوزه خصوصی و مشخصاً زندگی خانوادگی و فرهنگ مصرفی در ایران پرداخته اند ناچیز است. میانگین مطالعات فرهنگی ناظر بر تغییر و تحولات فرهنگی حاصل از مواجهه با مدرنیته حتی از میانگین مطالعات مشابه در کشورهای صاحب قدمت خاورمیانه نظیر مصر نیز پائین تر است. کتاب حاضر، با مطالعه تغییراتی که در آداب و رسوم و قواعد و قوانین حاکم بر فضای خانگی در ایران در چارچوب مواجهه نامبرده، پدید آمدند، در زمره معدود سعی و تلاش هایی به شمار می آید که در سال های اخیر برای رفع کاستی در این حوزه صورت گرفته اند. طرفه آنکه تحقیقاتی که در این کتاب منتشر شده اند خود گواهی هستند بر اهمیت موضوعات این حوزه - که به اجمال می توان نام آن را حوزه فرهنگ نامید - نزد طیف گسترده ای از کنشگران اجتماعی و سیاسی، علمای دینی و متخصصان معماری و فعالان تجاری و بازرگانی. واقعیتی که با توجه به دامنه گسترده تغییراتی که طی یک قرن در

زمینه زندگی خانگی و فرهنگ مصرفی در ایران پدید آمدند جای شگفتی ندارد. واقعیت آن است که در دورانی نزدیک به یکصد و پنجاه سال و به دلایل مختلفی همچون علایق محلی، تعامل فزاینده با سایر کشورها، روی آوردن روزافزون جمعیت کشور به آموزش و توانایی رو به تزايد قدرت مالی دولت و دلایل عدیده دیگری که در این کتاب برشمرده شده‌اند، طیف وسیعی از اشیاء خانگی، اسباب و اثاثیه منازل، نشریات و برنامه‌های تلویزیونی، کتاب‌های رمان و آثار هنری و دیگر کالاهای مصرفی به خانه‌های عموم مردم در ایران راه یافتند و بر زندگی خانگی و روابط خانوادگی آنها تأثیر گذاشتند. علاوه بر این، نقشه‌های خانه‌ها به‌ویژه در شهرها به‌کل دگرگون شد و در مفاهیمی همچون همسایگی و محله تغییراتی جدی ایجاد شد و آپارتمان‌نشینی و پیرو آن، سکونت در ساختمان‌های بلندمرتبه بر آداب و رسوم زندگی روزمره تأثیری به‌سزا گذاشت. تردیدی نیست که این تغییر و تحولات، جامعه مصرفی همگن‌تری را در کشور ایجاد کرد. ما در عین حال هم دولت‌ها و هم مردم را با مسائل تا آن روز سربهمری مواجه کرد که اکنون باید برای آنها راه‌حل پیدا می‌شد. راه‌حل‌هایی که بخشی از جامعه پاسخ‌شان را در لرغیب و تشویق هرچه بیشتر تجدید می‌دید و بخش دیگری متقاضی تأمل بیشتر و انتقادی‌تر بر تبعات آن بود. عده‌ای آن را نتیجه لاجرم گسترش نظام سرمایه‌داری در کشور به‌شمار می‌آوردند و عده‌ای دیگر آن را نتیجه - به همان اندازه لاجرم - برآمدن طبقه متوسط شهری و تغییر در الگوی مصرف خانواده و افزایش شهرنشینی.

نه همه مردم با تک‌تک این دگرگونی‌ها در محیط پیرامونی بلاواسطه زندگی‌شان موافق بودند و نه همه آنها با سویه‌های مختلف این زندگی جدید احساس راحتی می‌کردند. در سطح گفتمانی نیز، بر تعداد منتقدان آن گفتار غالبی که بر لزوم این تغییرات پافشاری می‌کرد و به آنها جهت می‌داد افزوده می‌شد. منتقدانی که خواه با تکیه بر آموزه‌های دینی و خواه با اتکاء به مفاهیم مقولات پسااستعماری، نیروهایی را برای ایستادگی در مقابل این تغییرات یا قراردادن آنها در چارچوب‌های گفتمانی متفاوتی که با سنت خواناتر باشد تجهیز کردند و از این رهگذر، جریان فرهنگی و فکری جدیدی را سامان دادند

که بر وقایع سیاسی سال‌های بعد و به‌ویژه بر انقلاب بهمن ۱۳۵۷ تأثیر گذاشت. اکنون نوبت اجزاء و عناصر سازنده این جریان بود که هر یک تلاش کنند به گفتمان غالب در تعیین قوانین و قواعد جدید در حوزه زندگی خانگی و فرهنگ مصرفی تبدیل شوند و به سویه‌های عملی آن، جهت بدهند.

هرچند در سه دوره تاریخی‌ای که زندگی خانگی و فرهنگ مصرفی در این کتاب موضوع بررسی قرار گرفته است مؤلفه‌های سازنده زندگی خانگی متفاوت بوده‌اند و خود خانه نیز از زاویه خاص دوران مورد توجه قرار گرفته است، با اینهمه خط ربط روشنی را می‌توان در این تاریخنگاری فضای خصوصی پی گرفت. این خط ربط همانا عاملیت مردم است در تأثیرگذاری و جهت‌دهی به همه گفتمان‌های جهانشمولی که طی سه دوره مورد بررسی بر فضای فرهنگی کشور غالب بوده‌اند.

مراد ثقفی